

PANUN pakinoita

Eräs 60-vuotispäivä

Monta kertaa olen ihaillut kirjajhyllyyntä jossain kiintoisassa perintöhuutokaupassa joutunutta hienoasuista teosta, jonka ruskeassa kannessa loistavat kultakirjaimin sanat

Werner Holmberg
Elämä ja teokset

ja selässä myös tekijän nimi E. Aspelin. Kirja on vuodelta 1890 ja Otavan työtä. Monet kerrat olen aiheen ilmaantuessa ja monasti ilman aihetta selailut noita jo ajan patinan sävyttämää vankkoja hienolaatuisia sivuja ihaillen kansainvälistä luokkaa olevan düsseldorfilaisen taiteilijamme klassillisista teoksista otettuja syväpainokuvia, joiden värisävy kaiken lisäksi samanaikaisesti tuo mieleeni hienot kuparipiirroukset. Monet noista maisemista ovat tyyppillisesti suomalaisia, lähinnä keskisuomalaisia, mutta me tiedämme nyt, että niistä vain harvat ovat realistisia, jotain todellista, olevaa maisemaa kuvaavia, useimmat ovat sommiteltuja ja siis enemmän kuin tavallisia maisemia, ne olivat ihannemaisemia. Viehättäneenä silmä nykyajan tarjoaman paljon rikkinaisen rinnalla viipyy näissä kuvissa.

Vasta viime helatorstain jälkeisenä iltayön hetkenä selaillessani Otavan historian I osaa, joka 1946 ilmestyi myöhästyneenä kunnianosoituksena sota-aikana 50. vuotensa täyttäneelle kustannusyhtiölle, totesin hämmästyneenä, että tämä Aspelinin Holmberg kuuluu Otavan ensimmäiseen kirjälähetyskseen, joka lähetettiin joulumarkkinoille 1890. Aukeaman vasemmalla puolella on kappaleen otsikkona »Ensimmäiset kustannustuotteet» ja oikeanpuoleisen sivun täyttää

suurimmalta osaltaan valokuva, jossa on kuvattuna, paitsi Holmbergin otsikko- ja kuvasivuaukeaman kohdalta, neljä pientä kirjasta.

Siinä on Santerin novelli »Hellaassa». Mikä on tämä Santeri? Kysymys on itsensä Santeri Ivalon esikoisteoksesta, ylioppilasromaanista, joka jo kohta ilmestyttyään herätti sekä kirjallisisissa piireissä että yleisön keskuudessa suurta huomiota ja kuuluu, vaikka jo nykyisin hie-man taka-alalle jääneenä, klassillisiin ylioppilaskuvauksiimme. Siinä on Emil Lassisen »Köyhiä ja rikkaita», jonka vaiheita ja asemaa muistini tätä kirjoitettaessa kieltäytyy paljastamasta. On samanlaisissa kansissa teos »Kehitysaikana tytöistä», ilmeisesti kasvatusopillinen tai psykologinen, joskohta viime mainittu sana silloin ei vielä ollut muotisana. Sitten on vielä Pierre Loti'n »Islannin kalastajat», josta jo vähän aikaisemmin ehdin lukea, että se omalta osaltaan käsikirjoituksena oli myötävaikuttamassa Otava-yhtiön perustamiseen. Hannes Gebhard, maineensa ennen kaikkea osuustoimintamiehenä, Pellervon perustajana — jos paljossa muusakin — hankkinut suurmiehemme, kirjoittaa siitä Otavan perustamista koskevassa muistelmakirjoituksessaan. Hän tuli nim. kiinnittäneeksi huomiotaan erinäisiin epäkohtiin maamme kustannustoiminnassa, jossa esimerkiksi suomenmoksissa tehtiin luvattoman heikkoa jälkeä. Toisaalta taas painatettiin monenkinlaista ala-arvoista, mutta hyvää jätettiin painamatta, varsinkin noina vuosina, jolloin, kuten muistelmaan kirjoittaja mainitsee, kustannustoiminta jäi jälleen puhtaasti ruotsinkielisten

vara-an, kun Werner Söderströmkin, nykyisen vanhimman kustannusliikkeen perustaja, tuntui olevan vaikeuksissa. Niinpä silloinen ylioppilas Oskar Relander (sittemmin tohtori ja Sortavalan seminaarin johtaja) oli suomentanut Loti'n »Islannin kalastajat» siinä varmassa luottamuksessa, että totta kai niin ansiokas ja kaunis novelli saa kustantajan, kun kaikenlaista vähäpätöistäkin kustannettiin. Mutta hän pettyi pahan kerran. Suomennosta ei kukaan huolinut ja valmis käsikirjoitus jäi pöytälaatikkoon. Suuri vahinko köyhälle ylioppilaalle, voimme sanoa. Mutta kun sitten Otava oli perustettu ja Hannes Gebhard oli sen ensimmäisenä pääjohtajana, hän ilmeisesti muisti Relanderin ja Loti'n ja novelli julkaistiin.

Siinä olikin Otavan koko ensimmäisen joulun sato ja ensimmäinen kirjasato yleensä. Suurensuurta ei siis ollut, mutta sitä suurempaa se nyt sitten on, kun yhtiö, huomenna täyttää 60 vuotta.

Näihin kuuteen vuosikymmeneen mahtuu kunnioitettava määrä suomalaista kulttuurityötä. Alkuluvut kiinnostavat minua vielä, sillä niihin liittyy liittyvän yhtä ja toista, joka on hauskaa todeta jo yksistään siksi, että kirjoitan tätä Oulussa ja että tätä luetaan pohjoisessa. Paitsi Minna Canthin näytelmää »Papin perhe» (suurta kohuaahan siitäkin pidettiin) sisältää toisen toimintavuoden, v. 1891 luettelo mm. Gustaf von Numersin paljon esitetyn komedian »Kuopion takana» (kunhan ei vain ollut Kannuksessa kirjoitettu!), Em. Tammisen tekemän suomennosvalikoiman F. M. Franzénin runoista, meidän aikamme oululaiset, nyt kyllä jo vuosia sitten manalle menneen K. A. Järven (Mällisen) ilmeisesti norjalaisherätteiden vaikutuksen alaise. na kirjoittaman pienen romaanin »Työmiehiä», Artturi H.

Virkkusen, tosin vielä Snellman nimisenä, kirjoittaman »Pohjalaisen osakunnan historian» jne.

Otava näyttää olevan myös Jean Sibeliuksen ensimmäinen kustantaja, sillä sen kustannuksella on 1892 ilmestynyt nuottijulkaisu »Sångar af Runeberg i musik Satta af Jean Sibelius». Kuulujen suurteoston sarjan aloittaa J. V. Snellmanin »Samlade arbeten» (1892—98), jota näyttää olleen 12 osaa.

Aivan pikasilmäyksen esim. Otavan painosta tulleeisiin esikoisteoksiin osoittaa, että sillä taholla tunnettiin alunpitäen vastuuta suomalaisesta kirjallisuudesta. Näitä kuulujia esikoisteoksia ovat Arvid Järnefeltin esikoisromaanin »Isänmaa», kuuluisin ylioppilaskuvauksemme, Eino Leinon esikoiskokoelma »Maaliskuun lauluja», Kiannon esikoisrunokokoelma »Margareta», Volter Kilven »Bathseba» jne. Koska tässä viikon kuluttua ollaan koolla oululaismerkeissä, kun kokoonnutaan sitalaisvierrailun yhteydessä, myös Teuvo Pakkalan merkeissä (muistotaulun paljastus) todettakoon, että hänen 1899 painosta ilmestynyt sittemmin kuuluisuuden saavuttanut näytelmänsä »Tukkijoella» ilmestyi Otavan kustannuksella. Näyttää historiassa olevan kuvakin kannesta. Raf. Koskimies, juhlateoksen kirjoittaja, mainitsee Pakkalasta, että hän aikaisemmin oli ollut tunnettu oululaisen K. F. Kivekkään (Kaiun perustaja, myös ansioitunut kirjankustantaja) suojatti, mutta liittyi 1894 lähtien kiinteästi Otavaan. Hänen esiesiintymisensä Otavan kirjailijana todettiin yleensä onnistuneeksi, jatkaa Koskimies, ja hän sai myös paljon lukijoita.

Tämä nyt kuitenkin riittääköön tämänkertaisesta syntymäpäivän viettäjistä. Yhtyy onnitteluihin.

Panu